

Trisdešimtieji leidybos metai. Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

2018 m. rugsėjo 28 d.

Nr. 36 (1298)

Popiežiaus Pranciškaus vizito Lietuvoje metu – dėmesys tremtiniam

Savaigalį Lietuvoje lankėsi Popiežius Pranciškus. Dvi įvykių kūpinas dienas jis laimino Lietuvos žmones ir ragino neprarasti tolerancijos, svetingumo, pagarbos ir solidarumo. Jautėme didelį dėmesį mūsų tautos išgyvenimams, patirtiems per pastarąjį šimtmetį.

Šeštadienį, pirmają vizito dieną, Popiežius apsilankė pas Lietuvos Respublikos Prezidentę Dalią Grybauskaitę. Prezidentė Popiežių pasveikino visos mūsų šalies žmonių vardu:

„Sveikinu Jus šalies, išlikusios pasiaukojimo ir vilties dėka, žmonių vardu. Dėkoju, kad esate su mumis. Kad pasaulio žemėlapyje pirmiausia matote mažesniuosius. Jūsų atvykimą priimame kaip labai lauktą dovaną mūsų valstybės atkūrimo šimtmečiu.

Žinome, žmonės Jums – svarbiau nei jubiliejai. Bet ši, mums brangi sukaktis, neatsiejama nuo Šventojo Sosto, viada rėmusio Lietuvos laisvės idėja.

Kai iki mūsų Nepriklausomybės Akto buvo likę daugiau nei metai, Popiežius Benediktas XVI paskelbė Lietuvos dieną ir pakietė pasaulio katalikus rinkti jai aukas. Vatikanas vienas pirmųjų pripažino mūsų Nepriklausomybę ir tam pasiskatino kitas valstybes. O vėliau, okupacijos metais, išsaugojo nepriklausomos Lietuvos ambasadą – kaip viltinę laisvęs pažadą. Ir jis išsispildė.

Popiežius Jonas Paulius II aplankė mūsų šalį iš karto po to, kai buvo išvesta Rusijos kariuomenė – lygiai prie ketvirti amžiaus. Tai buvo reikšmingas ženklas, Šventojo Tėvo parodytas visam pasauliui, ką gali laisvės siekianti šalis. Šalis, kurios tautą sunkiausiai išmėginių metais – tremtyse, lageriuose, kalėjimuose, partizanų bunkeriuose gelbėjo gilus tikėjimas. Bažnyčiai atsidavė bebaimiai žmonės net septynolio metų pogrindyme leido ir platinė „Katalikų Bažnyčios Kroniką“. Jos nejiveikė jokios KGB represijos. Visa tai palaikė žmonių dvasią.

Jūs, vienydamas tautas ir religijas, matėte bei gelbėjote daugybę kentėjusių žmonių. Tačiau Lietuva ne tik dalijasi savo skaudžiaja patirtimi, bet ir su didele viltimi žvelgia į ateitį. Šie lūkesčiai pirmiausia nukreipti į jaunus žmones, gimusius ir augusius laisvės šviesoje. Kartu su jais įsiklausome į Jūsų raginimą susitelkti dėl žmogiškesnio pasaulio. To, kuriame bus mažiau skurdo, skausmo ir daugiau užuojautos. Kad Gailestingumo vartai visada išliktų praverti.

Rytoj, Lietuvos žydų genocido atminimo dieną, prisiminsime ir mūsų tautiečių gailestingumo pamokas. Šalyje, kurioje susidūrė nacizmo ir stalinizmo nusikaltimai, atsirado nemažai žydus gelbėjusių žmonių, kuriems žmogiškumas buvo svarbiausia. Todėl labai simboliška, kad kaip tik šiomis dienomis esate Lie-

tuvos. Susitikimas su Jumis sustiprins mūsų tikėjimą bei suteiks naujų vidinių jėgų. Jus visada lydės Lietuvos žmonių širdžių šiluma ir dėkingumas už revoliūcines pastangas, įveikiant visus iššūkius, priartinti Bažnyčią prie kiekvieno žmogaus. Linkiu, kad Jūsų žodžiai bet kokioje dirvoje sudygutį vilties daigais, kad jie pražystų ir duotų laukiamų vaisių.“

Po susitikimo su Prezidente D. Grybauskaitė Popiežius Pranciškus S. Daukanto aikštėje pasakė savo pirmąją kalbą Lietuvoje:

„Šio vizito atvykau ypatingu jūsų valstybei metu, nes šiemet švenčiate nepriklausomybės paskelbimo šimtmetį.

Šis šimtmetis jums buvo paženklintas daugybe išbandymų ir kančių: kalinimų, trėmimų, net kankinystės. Nepriklausomybės šimtmečio minėjimas – tai proga stabtelti ir prisiminti visas šias patirtis, atgaivinti ryšį su tuo, kas ugdė jūsų valstybę, rasti sprendimų šiandienos iššūkiams ir žvelgti į ateitį dialogo ir vienybės su visais čia gyvenančiais dvasioje, stengiantis, kad nė vienas jūs nesijaustų atstumtas. Kiekvienai kartai tenka įsisąmoninti praeities sunkumus bei pasiekimus ir dabartyje pagerbtį savo protėvių atminimą. Nežinome, kas bus rytoj, tačiau žinome, kad kiekviena karta privalo puoselėti ją subrandinusią „sielą“, padėjusią kiekvieną akistatą su skausmu ar neteisye paversti galimybe. Tik taip šaknys, padėjusios subrandinti vaisius, kuriais mégaujamės šiandien, išliks gyvybingos ir sveikos. O ši tauta iš tiesų turi tvirtą „sielą“, kuri jai padėjo nepalūžti ir nuolat kurti! Štai jūsų himno eilutė: „Iš praeities tavo sūnūs te stiprybę semia“, kad drąsiai žvelgtų į akis dabarciai.

Per visą savo istoriją Lietuva sugerbėjo priglausti, suburti ir priimti įvairiausią tautybių ir religijų žmones. Šiose žemėse visi rasdavo sau namus: lietuvių, totoriai, lenkai, rusai, baltarusiai, ukrainiečiai, arménai ir vokiečiai, katalikai, stačiatikiai, protestantai, sentikiai, musulmonai ir žydai – visi taikiai gyveno drauge, kol įsigalėjo totalitarnės ideologijos, kurios, sedamos smurtą ir nepasitikėjimą, pakirto gebėjimą priimti kitą ir nesureikšminti skirtumų. Semdamiesi stiprybės iš praeities, iš naujo atrandate tas šaknis ir atgaivinate tai, kuo esate išskirtiniai ir saviti, tai, kas Jūsų valstybei padėjo augti ir nepalūžti: toleranciją, svetingumą, pagarbą ir solidarumą.

Žvelgdamis į šiuo dienų pasaulį, kai girdéti vis daugiau balsų, kurie, pasinaudodami nesaugumu ar kylandžiais konfliktais, sėja susiskaldymą ir susipriešinimą ar tvirtina, kad saugumą užtikrinime ir savo kultūrą išsaugosime tik bandydamis atsikratyti kitais, juos surrypti ar išguiti, jūs, lietuvių, turite tarti

savo žodį: „Priimti skirtumus.“

Megzdami dialogą, būdami atviri ir supratinę, galiteapti tiltu tarp Rytų ir Vakarų. Tai brandžios istorijos vaisius, kurįjūs tauta gali pasiūlyti pasaulio bendruomenei, ypač Europos Sąjungai. Jūs savo kailiu patyrėte bandymus primesti vieną modelių viens, pagal kurį visi buvo sulyginti siekiant įteigtį, kad mažumos privilegijos yra svarbesnės nei kitų orumas ar bendras gėris. Kaip teisingai rašė Benediktas XVI: „Trokšti visuotinės gerovės ir dėl jos stengtis yra teisingumo ir meilės reikalavimas. (...) Artimas mylimas juo veiksmingiau, juo labiau rūpinamas bendraja gerove, atitinkančia ir jo realius poreikius“ (*Enciklika Caritas in veritate*, 7). Visiems šiandienos konfliktams bus rastai ilgalaičiai sprendimai, jei tie bus grindžiami konkretiu dėmesiu asmeniui, ypač patiem pažeidžiamiausiems, ir suvokimu, kad esame kviečiam „praplėsti žvilgsnį, kad pažintume didesnį gėrį, atnešiantį naudos mums visiems“ (Apaštališkasis paraginimas *Evangelii gaudium*, 235).

Šia prasme semtis jėgų iš praeities reiškia skirti ypatingą dėmesį jaunimui, kuris yra ne tik jūsų valstybės ateitis, bet ir dabartis, jei tik sugebės neprarasti ryšios su tautos šaknimis. Tauta, kurioje jaunimui pakanka vietas augti ir dirbti, padės jauniems žmonėms jaustis svarbiems audžiant socialinį ir bendruomeninį audinių. Taip visi galės su viltimi žvelgti į ateitį. Lietuva, apie kurią jie svajoja, priklausys nuo nenuilstančių pastangų skatinti tokią politiką, kuri jaunus žmones ragintų aktyviai dalyvauti visuomeniniame gyvenime. Be jokios abejonės, tai taps vilties sėkla, nessuteikia greitį dinamiškam procesui, kuriamo šios tautos „siela“ ir toliau spinduliuos svetingumu: svetingumu svetimšaliui, svetingumu jaunimui, vyresnio amžiaus žmonėms ir neturtingiesiems, galiausiai – svetingumu ateiciai.

Gerbiamoji Prezidente, galite būti tikra, kad Katalikų Bažnyčia, kaip ir iki šiol, negailės pastangų ir visokeriopai prisidės, kad ši šalis galėtų išpildyti savo pašaukimą – tapti bendrystės ir vilties tiltu.“

Tą patį vakarą Vilniuje Šv. vyskupo Stanislovo ir šv. Vladislovo arkikatedroje bazilikoje Popiežius aplankė Šv. Kazimiero koplyčią. Joje meldėsi prie jaunimo ir Lietuvos globėjo šv. Kazimiero kapo. Prieš išeidamas iš Vilniaus Katedros, Popiežius Pranciškus užsuko į Tremtinių koplyčią, kurioje padė-

Popiežius Pranciškus

Susitikime su Popiežiumi – LPKTS atstovai

damas gėlių pagerbė Šv. Mergelę Mariją, Sibiro Madoną.

Sekmadienį Popiežius Pranciškus apsilankė Okupacijų ir laisvės kovų muziejuje prie Lukiškių aikštės Vilniuje. Aplankė buvusio KGB kalėjimo 9-ąją bei 11-ąją kameras ir 3-ąją mirties nuosprendžių vykdymo patalpą. 11-oje, vadinosi Vyskupų kameroje Popiežius pagerbė palaimintojo Teofiliaus relikвијas. Nuo žvakės, degančios prie palaimintojo T. Matulionio portreto, uždegė aliejinę lempelę – tai Šventojo Tėvo dovana muziejui. Svečių knygoje Popiežius Pranciškus išrašė: „Šioje vietoje, kuri mena daugybę žmonių, kentėjusių dėl smurto ir neapykantos bei aukojusių savo gyvybes vardan laisvės ir teisingumo, aš meldžiaus, kad Visagalis Dievas visada suteiktų savo sutaikinimo ir ramybės dovanas Lietuvos žmonėms.“

Išėjęs iš muziejaus Popiežius Pranciškus atvyko prie paminklo okupacijų aukoms atminti greta Lukiškių aikštės, kurioje sutikti Popiežių susirinko apie keturi tūkstančiai žmonių. Susitikime dalyvavo LPKTS pirmininkas dr. Gvidas Rutkauskas, LPKTS filialų nariai, kitų politinių kalinių ir tremtinių organizacijų atstovai. Taip pat dalyvavo Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė, Seimo pirmininkas Viktoras Pranckietis ir Seimo Valdybos nariai.

„Tremtinio“ inf.

Minime Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos 30-metį

Kauno „Tremtinio“ klubas

Girininkų kaime, Kauno rajone, gyvena buvęs pokario partizaninio pasipriešinimo dalyvis, tremtinys, pirmasis Kauno skyriaus pirmininkas Donatas Grybauskas. Jam jau 86-eri. Deja, gyvena dabar vienas, o prieš trejus metus po nesėkmingos akij operacijos neteko regėjimo. Tačiau vyras turi dar daug stiprybės, namuose pagal galimybes tvarkosi pati, prižiūrimas netoli ese gyvenančios ir nuoširdžiai besirūpinančios pusse-rės Onos Grybauskaitės-Černajienės.

Kai 1948 metų gegužės 20-ąją atejo sovietai suimiti Grybauską, šešiolikmečiu Donatui pasiekė pabėgti. Tada į Sibirą iškeliaavo jo tévai Jonas bei Marija Grybauskai, brolis Algirdas ir senelė Magdalena. Likęs Lietuvoje Donatas tapo partizanu Lietuviaci, o jo brolis Vytautas - Žydrūnas. Tévai į Lietuvą sugrįžo 1959 metais, o senelė mirė tremtyje ir ten buvo palaidota. Jau Atgimimo metu važiavo Grybauskai į Sibirą parsivežti jos palaiką, tačiau kapo vietas nerado...

Brolis Leonardas irgi liko Lietuvoje, jam tebuvo trylyka. Ieškojo prie-globščio. Jį Juodbūdžio kaime prigludė mamos pusse-sė Marijona Tutlienė, iš žinomų partizanų Lukšų giminės. Po ketverių metų vaikinas nuvyko pas tremties išvargintus tévus į Sibirą ir gyveno ten septynerius metus.

Vytautas Grybauskas-Žydrūnas žuvo 1949 metų kovo 26 dieną Laukiškių kaime, buvusioje Antano Misiūno sodyboje įrengtame bunkeryje, kautynėse su MGB vidaus kariuomenės kareiviais ir Pakuonio valsčiaus stribais...

Nors tremties išvengė, Donatas Grybauskas pakliuvo į okupantų nagan, perėjo lagerius ir kalejimus Mordovijoje, Omske, Minske, Maskvoje, Čeliabinske.

Sugrįžęs į Lietuvą, 1963 metais Donatas Grybauskas sugebėjo baigtį Kauno politechnikos institutą, tapti inžineriumi. 32 metus išdirbo Kauno pramoninės statybos projektavimo insti-

tute. Atgimimo metais dalyvavo LPKTS kūrime, o kai 1990 metais nuspėsta pasivadinti Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga ir steigti struktūras, organizacija turėjo 58 skyrius visoje Lietuvoje. Donatas Grybauskas tapo pirmuoju didžiausio Kauno skyriaus pirmininku. Būti pirmininku jį pasiūlė skyriaus igaliotinių susirinkime neseniaijsikūrusio Kauno politkalinių „Klubo-58“ pirmininkas Stasys Pancerna. Jų būstine Mokytojų namuose, buvusioje Prezidentūroje. Ši vieta tapo tik politinių kalinių, bet ir visų Kauno patriotų susibūrimų vieta.

Atkūrus nepriklausomybę, Donatas, tarsi vykdymas savo gyvenimo misiją, padėjo ieškoti tremtinių kapaviečių, rinko duomenis apie tremtinius ir jų išgyvenimus, buvo aktyvus Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos narys, iki šios dienos už savo pinigus stato paminklus tremtiniam. Jo misija yra išsaugoti istorijos tiesas ir neleisti joms nugrimztai užmarštin. Donatas norėjo, kad nė viena sovietinio teroro auka neliktu pamiršta.

1990 metais išrinktas Kauno miesto savivaldybės tarybos nariu, vėliau dirbo ir Lietuvos valstybės saugumo departamento. Išėjęs į pensiją, apsigyveno Girininkų kaime, Kauno rajone. Net ir netekęs regėjimo, nenutraukė visuomeninės veiklos, savo léšomis ir iniciatyva prisidėjo prie dviejų paminklinių akmenų pastatymo: gimtajam kaimui ir žuvusiems kaimo partizanams bei tremtiniams atminti. „Tris kartus prisiekiau tévynei, – sako Donatas Grybauskas. – 1948 metais nuėjės partizanauti, tapęs Kauno miesto tarybos nariu ir dirbdamas VSD. Būdamas Tarybos nariu su draugais inicijavome Žaliakalnyje, Vaižganto gatvėje, kryžiaus-paminklo pastatymą 1941–1948 metų tremtiniam atminti. Dabar šis kryžius atnaujintas“.

Šiandien vėl prisimindamas Kauno „Tremtinio“ klubo kūrimo peripetijas,

Donatas Grybauskas sako, kad tada suburti apie 10 tūkstančių Kauno ir Kauno rajone gyvenančių buvusių politinių kalinių ir tremtinių jis ēmėsi kartu su bendražygiais Valerija Paprockiene, Donata Biržiškyte, Alfonsa Masiliūnaite, Alfonsu Jankausku, Vytautu Stašaičiu ir kitais, kurių ir pardės jau išblėso Donato atmintyje. Rinkdavosi trečiadieniais skyriaus būstine, Donelaičio g. 70, Kaune. Darbo buvo labai daug. „Kauno dieino“ išspausdino anketą šioje teritorijoje buvusiems politiniams kaliniams ir tremtiniam užsiregistravoti. Žmonės plūdo būriais.

Donatas politinėje veikloje dalyvavo nuo Atgimimo, išpäčsintensyvėjojų veikla po pirmųjų 1990 metų rinkimų į Aukščiausiąją tarybą ir savivaldybes. Tada Kauno skyrius turėjo 15 filialų, iš kurių kiekviename balotiravosi po Sajūdžio ir LPKTS remiamą kandidatą. Skyriaus aktyvistai gaminio ir platino agitacinus lankstinukus: išnešiojo po visą Kauną, neliko be jo nė vienas namas, agitavo žmones gatvėse, renginiuose. Gal todėl visi LPKTS remiami kauniečiai tapo AT nariais. Deja, kai kurių tikslas buvo valdžia ar net destrukcija...

Kaip tik tuo metu D. Grybauskas tapo Kauno miesto tarybos nariu. Tad lengviau buvo tvarkytis ūkinius darbus. Daug padėjo tuo metu Savivaldybės administracijoje dirbęs dabartinis LR Seimo narys Kazys Starkevičius. Premjeru tapus Gediminui Vagnoriui, pasiekė perimti naudoti senajį Karininkų ramovės pastatą, kur ir dabar yra įsikūrusi LPKTS buveinė. Pirmasis LPKTS vadovu buvo Balys Gajauskas, po jo ilgas metus sąjungai vadovavo Po-

Donatas Grybauskas su giminaite Onute ir sūčiais iš LPKTS Kauno filialo – Vince Vaidevute Margevičiene ir Juozu Yla

vilas Jakučionis ir Antanas Lukša. Kauno skyriaus pirmininku Donatas Grybauskas buvo dvejus metus. 1993 metais pradėjės dirbtį Valstybės saugumo departamento, veiklos turėjo atsisakyti. Jį pakeitė Valerija Paprockienė.

Donato atmintyje išlikusios kelionės į Irkutsko sritį parsivežti tremtinių palaiką. Važiavo jų organizuotai keturis kartus. Reikėjo didelio išmanumo gauti Rusijoje leidimus kasinėjimams, net vežė vietos valdžiai dovanų. Paramą teikė tuometinė Finansų ministerija (ministras Romualdas Sikorskis). Lėktuvą samdė Karmėlavoje, reikėjo sumokėti ar ne 40 tūkstančių rublių už reisą. Gelbėjo ir parama, gauta iš Amerikos lietuvių. Pasigamino Kaune lagamino dydžio karstelius, aptraukė juos skarda, Sibire palaikus užsandarindavo užvirindami. Vienu reisu parvezdavo apie 120 tremtinių karstelių...

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Palangos „Tremtinio“ klubo steigiamasis susirinkimas

Paraginta Kengyro kalnės Marijos Jurevičiūtės, 1988 metų vasarą pradėjau organizuoti Palangos buvusių tremtinių susirinkimą. Rūpesčių ir organizacinių darbų buvo nemažai. Buvę tremtiniai dar buvo nedrąsūs ir daugelis nenorėjo garsintis. Pirmiausia reikėjo gauti salę. Miesto vykdomasis komitetas iš pradžių žadėjo suteikti Anapilio salę, bet vėliau persigalvojo ir atšaukė savo sprendimą. Pagelbėjo architektas Geintas Likša (jau miręs), sutarė su savivaldybe dėl Kurhauzo salės ir nupiešė susirinkimo skelbimus. Mano viša šeima: buvusi politinė kalinė tetė Marija Jurevičiūtė, buvę tremtiniai brolis Zenonas Murauskas ir dėdė Adolfas Jurevičius bei kiti padėjo su-tvarkyti ir išvalyti šokių salę, sunesė kėdes, tribūnų, staliuką pirmininkaujančiam ir kitus pasiruošimo darbus.

Susirinkimas įvyko 1988 metų lapkričio 12 dieną (Kaune mus įrengė klubas Nr. 3). Nupirkome didelį Sovietų sąjungos žemėlapį, pagaminome Lietuvos vėliavėles su segtukais ir kiek-

viens galėjo pažymėti savo kalinimo ar tremties vietą. Susirinkimui pirmininkauti man padėjo Sibire gimęs Arūnas Šateika. Salėje dalyvavo apie 300 žmonių. Prasidėjus susirinkimui į salę įslinko dabartinis Seimo narys Dainius Ke-penis ir išbuvo iki susirinkimo pabaigos. Vėliau jo mūsų susirinkimuose ne teko matyti.

Pirmojo susirinkimo metu liejosi neapykanta, gėla, skausmas, dauguma norejo papasakoti apie savo kančią. Į tribūnų išėjusi Aldona Šeduikienė uždegė žvakutę ir tylos minute pagerbėme mirusiuosius ir žuvusiuosius.

Po susirinkimo padidėjo susidomėjimas manimi – ne kartą, ne vasaros metu, prašesi nepažįstami vyrai porai naktį apsistoti, net į darbo vietę buvo atėję – neva iš Magadano, iš tremties prisiminimais pasidalysti...

Miesto žinijos draugijos pirmininkė atskubėjo į ligoninę (darbo vietę) pakausti, gal reikia pagalbos. Į Palangą tuo metu atvyko ponia Aldona, kuri dirbo etatine profsąjungos pirmininke

Mėsos ir pieno pramonės ministerijoje. Ji dalyvauodavo visų visuomeninių organizacijų susirinkimuose ir pasiskyravado, aiškindavo, kaip reikia dirbti ir ją rinkdavo į besikuriančių partijų, visuomeninių organizacijų tarybas. Ji buvo išrinkta ir į buvusių tremtinių tarybą, į Sajūdžio tarybą, Bočių sąjungą, Liaudininkų partijos tarybą ir kitur. Matyt, vykdė kažkiejo užduotį.

Eidamas pro mano namus poilsio namų direktorių užkalbinio mane ir mestelėjo tokią frazę: „Mes žinojom, kad esi tremtinė, bet ko į pirmininkus įlindai?“ Tada vyru pasakiau – reikia susiruošti būtinybių daiktų ryšulėlių, gali suimti.

Pirmai Palangos tremtinių taryba. Iš kairės: A. Tranizas, V. Galdikienė, A. Šateika, E. Minelgaitė, J. Jurevičiūtė, R. Majoraitė, A. Alminas

Ivykiai, komentarai

Kažin, ar jie nežino, ką daro?

Apie kitamet vyksiančius Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimus jau nereikia kalbėti kaip apie būsimą veiksmą – jie jau vyksta gana sparčiu tempu. Gaila tik, kad tas spartus tempas kai kam iš TS-LKD partijos narių ima ir pakerta šaltą protą taip, kad paskui per TV žiūrėdamas žinias apie tai, kaip Ž. Pavilionis įžeidė (?) V. Ušacką, imi tyliai keiktis – kokio velnio jie ten tarp savęs riejas, negi nesupranta, kad būsimiems rinkėjams ištransliuoja žinia apie neva baisingus nesutarimus partijoje? Gi konkurentai tikrai nepraleis progos ištrimituoti tokios „naujienos“! Būtų gerai, kad tokios aistros nuslopštų pačioje pradžioje, dar tik aiškėjant būsimiems rinkimų veikėjams, iš kurių vienam bus lemta išsirašyti į Lietuvos valstybės istorijos knygą.

Bet šiakart – apie tikrą istorinį įvykį, kuris mūsų valstybės gyvenime jau antras: tai Šventojo Tėvo vizitas. Rugsėjo 22–23 dienomis Lietuvoje lankėsi popiežius Pranciškus. Priminsime, kad prieš 25 metus pirmą kartą šalies istorijoje lankėsi popiežius – tai buvo Jonas Paulius II. Tuomet šis didis Žmogus mums buvo kaip žinia, reiškianti Lietuvos grįžimą į Vakarų kultūros orbitą. Šiandien kito popiežiaus – Pranciškaus – vizitas mus ragina neprarasti vilties, kad pasaulietėjantis Vakarų pasaulis nejiveiks krikščionišku vertibių. O be jų žmogaus gyvenimas tampa beverčiu ir beprasmiu.

Kaip gi ši popiežiaus Pranciškaus vizitą pasitiko tie, kas nelaiko savęs tikinčiuoju, tiksliau – krikšcioniu? Nekalbėsiu apie tuos, kuriems paprasčiausiai nerūpi nei popiežius, nei dangus, bet jie

suprantą, kokią istorinę reikšmę turėjo ir vis dar turi krikščionybė Vakarų kultūros raidai. Šiemis žmonėms asmeniniame gyvenime tiesiog neaktualu religijos klausimai, bet jie gerbia kitų pasirinkimą. Taigi pasižiūrekime, kaip popiežiaus Pranciškaus vizitą vertino mūsų tautiečiai, save laikantys „pagonimis“ ar kuo tik norite, bet tik ne katalikais.

Ir ką gi – tokio entuziazmo, su kokiai šiuolaikiniai komjaunuolai ateistai Šventojo Tėvo atvykimo proga puolė keikti tikinčiuosius ir Bažnyčią, net sovietmečiu neteko girdėti! Žinoma, tais laikais tokia nuostata prieš katalikiybę buvo svarbi „proletariato valstybės“ politinė linija, mat sovietai suprato, kad Katalikų Bažnyčia yra ne tik kliūtis jų diegiamai nužmoginimo ideologijai, bet yra ir nenuneigiamā Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos, 19 amžiaus sukilimų, Lietuvos valstybės atkūrimo 1918 metais, pokario rezistencijos 1944–1953 metais, galų gale tai – Vakarų civilizacijos liudymo.

Šiandien besiklausant įžeinėjimų tikinčiųjų atžvilgiu, taip pat propaguojamų neopagoniškų „tiesų“, kyla klaušimas: kas gi tie žmonės, visai kaip sovietų laikais koneveikiantys krikščionis ir jų popiežių? Arba kuo reikia laikyti žmones, aiškinančius, kad karalius Mindaugas buvo išdavikas, pardavęs savo tikėjimą, todėl Valstybės dieną (liepos 6 diena) švenčia tik Lietuvos išdavikai. Dar kitas porina, kad Bažnyčia niekuo neprisidėjo prie Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo 1918 metais. Jam net pasiūlymas pasižiūrėti į Vasario 16-osios Akto signatarų nuotrauką ir sus-

kaičiuoti, kiek joje žmonių, vilkinčių dvassininko sutaną, neatrodo dėmesio vertas argumentas! Sakysite, gal tai aiškiai Kremliaus naudai dirbantys veikėjai, padedantys perrašyti Lietuvos istoriją putinizmu naudinga linkme?

Nieko panašaus! Būtent didžiausias paradoksas ir yra tas, kad šie žmonės save laiko dideliais Lietuvos patriotais! Ypač tai pasakyti galima apie vadina muosius „pagonis“ arba, kaip jie save tituluoja – „baltų tikėjimo išpažinėjus“. Jie mielai vaikšto Laisvės kovų takais, bet niekina katalikų kunigus – įdomu, ar jie suvokia, kad taip apspjuuna, pavyzdžiu, Lietuvos partizanų Tauro apygardos partizanų kapeliono Justino Lelešiaus-Grafo, žuvusio 1947 metų rugsėjo 24 dieną, atminimą? O ką štie pseudopatriotai mano apie 19 amžiaus sukilimuose dalyvavusius kunigus, tautos atgimimo šauklius Valančių, Maironių, Vaižgantą, sovietmečio okupacijai nenusilenkusius A. Svarinską, J. Zdebskį?

Štai ką rašo vienas „neopagonių“ apologetas socialiniame tinkle „Facebook“ (kalba netaisyta, aut. past.): „Popiežius Lietuvoje, sambrūzdis, kuris darsyk įtikina, kad žmogaus kvailumui, naivumui, godumui ir užmaršumui ribų néra. Atvyksta galva konfesijos, kuri savo pobūdžiu bene unikaliausia pasaulyje – néra organizacijos, kurios rankos būtų labiau kruvinos, ideologija labiau veidmainiška, o turtai ir valdžia didesni. Tūkstančius metų Božnica prekiavo įtaka, persekiojo kitaminčius ir kitatikius, išžudė šimtus tūkstančių žmonių, ištisas gentis ir

tautas – tame tarpe ir prūsų tautą – skleidė išnaudojimą ir vergovę, užvaldė pasakiškus turtus ir žemes, tarnavo totalitariniams režimams tiek kairėje, tiek dešinėje. Ir šiandien tebedangsto seksualinius nusikaltėlius prieš vaikus. Ir šiai laikais rimtu veidu remiasi marazmų kupina doktrina, kurioje tryksta kerštas, kurstomi karai, pateisinama vergovė, rasizmas, moters žeminimas ir t.t. Ir iki šiol mūsų demokratinės, europietiškos ir laisvos valstybės įstatymus ir gyvenseną redaguojasi sielovados sutartys su Vatikanu. Todėl valdovai, bučiuojantys Popiežiaus ranką, lenkiasi ne Dievui, bet galiai ir įtakai. Dievas yra, bet tikrai ne Biblijoj. Ir tuo labiau ne Vatikane. Kuo džiaugtis? Išžudytais protėviais? Tegul nevaldo kerštas, bet jeigu skelbiama, kad tiesa išlaisvins, tai pilnumoj. Niekas neužmiršta!“

Taip, gerbiamieji, tai, ką tik perskaičiėte, yra šiandien save vadinančių „baltų tikėjimo išpažinėjais“ vos ne oficialus manifestas! Jame aiškiai įvardyta, kad tikintis žmogus yra „kvailas, naivus, godus ir užmaršus“, na, o visko viršunė yra pats tikriausias grasinimas – paskaitykite atidžiai dar kartą paskutinius sakinius. Ir atsiminkite juos, kai pagonybės puose-lėtojas Seimo kultūros komiteto pirmininkas R. Karbauskis kalbės apie tai, kokie „blogi konservatoriai“, todėl reikia balsuoti už „valstiečių žaliųjų“ kandidatus tiek savivaldos, tiek Prezidento, tiek ir Seimo rinkimuose. Neduok, Dieve, tokiams žmonėms absoliuicią valdžią!

Gintaras MARKEVIČIUS

Apie istorinę atmintį

Ar būna jums taip, kad pavargstat kartoti tą patį dalyką? Yra ne sykį aplankęs gal net ir susigėdimo jausmas (nes gal jau visi pavargo), kai įvairiuose pokalbiuose, įvairiuose formatuose kartoju tą patį ir tą patį apie Lietuvą. Kai 2009 metais pradėjau dirbtį Europos Parlamente, negalvojau, kad tiek daug reikės kartoti apie istorinę Lietuvos patirtį ir kodėl sovietija yra blogis. Bet tai tapo viena iš veiklos sričių. Tada išgirdau, kad kartoja tą patį ir estai su latviais. Susibūrėm ir veikėm drauge, pakviesdami jungtis skandinavus, vokiečius, prancūzus ir kitus. Visi tam kartotojais, kad reikia įvertinti sovietinius nusikaltimus ir suprasti jų mastą bei poveikį milijonams žmonių. Pasitaikė nemažai tų, kurie kilnojo antakius iš nuostabos, kad į Sibirą buvo tremiamos ištisos šeimos su vaikais ir senoliais, arba, kad į lagerius siusti ne kokie „revoliucioneriai“, o tiesiog monytojai, valstybės tarnautojai ir ūkininkai. Pasitaikė tų, kurie iš Europos Komisijos nenorejo pašalinti plakatų su kūju ir pjautuvu – išprašėm. Tada dar labiau tapo aišku, kad reikia kartoti ir kartoti, net jei sykiai pasidarydavo gėda – kiek gi apie tą patį. Taip pat tapo akivaizdu, kad reikia ir pritaikytos literatūros, ir kitų meninės išraiškos priemonių. Taip gimė knyga apie Sau-

sio 13-ąją, visiems daugiau kaip 700 europarlamentarų, kurią parengėm tiesiog mano biure, o per porą naktų sumaketavo Mindaugas Mikulėnas, nes paaškėjo, kad valstybė neturi ką dalinti užsienio bičiuliams. Vėliau prieikė dar dviejų papildomų jos leidimų.

Darėm archyvinės vaizdo medžiagos peržiūras Europos Parlamente. Prisidėjom prie knygos „Lietuviai prie Laptevų jūros“ leidybos, parengtos pagal Dalios Grinkevičiūtės prisiminimus, ji pristatyta EP. Būtent iš šių prisiminimų didžioji dalis laisvojo pasaulio pirmą sykį išgirdo apie trėmimus prie ledžiūro.

Prisidėjome prie dokumentinio filmo „Ledo vaikai“ kūrybos ir darėm peržiūrą Europos Parlamente, kur žmonės braukė ašarą matydami mažutėlius Sibire ir klausydami Irenos Špakauskiens liudijimų. Su Sandra Kalniete (kolegė iš Latvijos) nusprendėm, kad reikia į Briuseli pasikvesti Rūtą Šepetys – pilnoj salėj vyko jos bestsellerio „Tarp pilkų debesų“ pristatymas.

Su džiaugsmu pakviečiau teatro laboratorijos „Atviras ratas“ trupę, kad Briuselyje būtų parodytas įtaigus spektaklis „Lietaus žemė“. Tada iniciavom Baltijos kelio alėjos atsiradimą Europos Parlamente – vienos iš pagrindinių ES institucijų viešoji erdvė pava-

dinta šito stebuklo garbei. Visi drauge iš Baltijos šalių (ir ne tik) traukėm „Bunda jau Baltija“.

„Neužmirštuolės“ akcija ir žiedelai kolegų atlapuose taip pat šviesus patyrimas. Parodos, seminarai, apskritieji stalai, konferencijos, knygų pristatymai – kur kalėm ir kalėm, kas tai yra Putino Rusija, kas buvo sovietinė Rusija. Nuolatiniai priminimai rezoliucijose ir kituose teisės aktuose, kad sovietinė okupacija milijonams padarė milžinišką žalą. Galiausiai buvo priimtas sprendimas, jog rugpjūčio 23-ioji – Europos diena, skirta atminti stalinizmo ir nacizmo aukoms.

Mažas žingsnelis, bet labai didžiulis pripažinimas dalies Europos istorijos. Todėl be galio džiugu matyti naujanę, jog po mūsų, kolegų iš Baltijos šalių kreipimosi, ir vėliau prisijungusiu Lietuvos ambasadoriaus R. Kriščiūno ir ministro L. Linkevičiaus reakcijų „Walmart“ pašalino iš prekybos marškinėlius su sovietinesimboliu! Buvo palaikytas džiugu matyti prisijungusią į šią kampaniją ir Rūtą Šepetys, su kuria susirašėme, ką dar galime padaryti, ir tarptautinės žiniasklaidos dėmesi, ir Edward Lucas, ir kitų šalių išeivijos reakciją, ir panašiai. Bet bene svarbiausiai man buvo pamatyti paramą iš Europos Sajungos atstovybės JAV, kurie pasakė, jog remia mūsų sie-

ki ir supranta, ką Sovietų sąjunga atnešė daliai Europos.

Kai prieš gerą savaitę, važiuodama agituoti į Šakius, kur išankstiniuose LR Seimo rinkimuose prieš priesaiką sulaužiusi ir grubiai Konstituciją pažeidusi M. Bastių kandidatuoją TS-LKD PKTF atstovę Ireną Haase, tai išgirdau per radiją – akys sudrėko. Nes tai yra pergalė. Nes tai yra rezultatas nuolatinio kartojimo – nuo tokų politikų kaip Vytautas Landsbergis, iki nuoširdžių diplomatų, buvusių tremtinių, Laisvės kovų dalyvių, menininkų ir rašytojų. Tai yra galingas frontas, ir mes jį laikysim. O šiandien galime pasidžiaugti ir popiežiaus Pranciškaus vizito metu dėmesiu, skirtu mūsų istorijai – Vilniaus Šv. vyskupo Stanislovo ir šv. Vladislovo arkikatedros bazilikos Tremtinių koplyčioje jis malda sustoję prie Korbiko Šv. Mergelės Marijos Sibiro Madonos skulptūros, kitą dieną lankėsi Okupacijos ir Laisvės kovų muziejuje ir bendrai malda pakvietė kelis tūkstančius jūsų likimo žmonių. Tai žinia pasauliui, tai paminklas mūsų istorijai, kurį nenuilstamai turime drauge statyti.

Radvilė MORKŪNAITĖ-MIKULĒNIENĖ, LR Seimo narė, TS-LKD PKTF pirmininkė

Susitikimas su „Misija Sibiras'18“ dalyviais

Kauno miesto Vinco Kudirkos viešojoje bibliotekoje įvyko įdomus ir turiningas susitikimas su „Misija Sibiras'18“ dalyviais. Įdomu tai, kad pilnoje bibliotekos salėje pusė susirinkusiųjų buvo jauni žmonės. Misijos dalyviai Aistė, Juras, Rokas ir Matas ne tik pasakojo apie kelionę į Kazachstaną tvarkyti buvusių tremtinių ir politinių kalinių kapų, bet ir demonstravo nuotraukas iš sunkios kelionės, pasidalijo atradimais ir nusivylimais.

Kaip žinome, jau susiruošusius vakinus ir merginas tvarkytį lietuvių kai paviečių Sibire, Rusijos valdžia pabūgo skleidžiamos tiesos apie pokario represijas Lietuvoje, tad jaunimo neįsileido. Užtat Kazachstano žmonės, net valdžia, jų darbus visokeriopai rėmė, arba bent nedarė kliūčių. Tik reikėjo pakiesti suruoštų kelionei kuprinių turinių, nes iš šalčiu alsuojančio Sibiro teko keliauti į šiltesnę šalį Kazachstaną.

Žinoma, Sibiras yra ne vien geografinė sąvoka, o vieta, kur dažniausiai kentėjo lietuvių tremtiniai ir politiniai kaliniai. Tačiau sovietmečiu jų priverstiniai keliai tėsėsi ir dabartinėse Kazachstano, Tadžikistano, Gruzijos teritorijose. Kazachstanas yra antra pagal lietuvių kilmės asmenų tremties, įkalinimo ir palaidojimo mastą. Skaičiuojama, jog iš šias vietas pokaryje buvo atvežta beveik 50 000 lietuvių.

Šių jaunimo misijų rengėjai yra suskaičiavę, kad nuo 2005 metų buvo pareiškę norą keliauti į Sibirą tvarkytį lietuvių kapinių apie 13 tūkstančių. Šiomet norinčių išvykti buvo beveik tūkstantis, tad reikėjo atrinkti tvirtiausius ir motyvuociausius. Dėl to surengti ištvermės išbandymai Ukmurgės rajone, Upninkų apylinkėse, kol buvo atrinkti 24. Visi dalyvavo vienos paros nukentėjusių nuo okupantu pavardžių skaityme (buvo paminėta 105 tūkstančiai pavardžių ir vardų). Vienas iš žymiausių dabartinių Lietuvos menininkų, tautodailininkų bei skulptorių prienaiškis Algimantas Saka lauskas mokė gaminti kryžius ir kitą kapų tvarkymo atributiką. Žinias apie aplankomus Džezkazganą ir Balchašą gilino pagal architekto Al-

gio Vyšniūno surinktą medžiagą. Šis žmogus 1957 metais gimė tremtinių šeimoje Karagandoje, nuo 1990 metų organizuoja ekspedicijas į tremties ir kalinimovietas Karagandoje, Balchaše, Džezkazgane, Magadane, Jakutijoje, Tadžikijoje, Kirgizijoje. 2016 metais A. Vyšniūnas išleido knygą „Lietuviai Karlage“, kurioje pateikė daug dokumentinės medžiagos, autoriaus surinktos ekspedicijose, archyvuose ir išliudininkų pasakojimų.

„Misija Sibiras'18“ dviejų ekspedicijos komandų darbai buvo planuoti Karagandos srityje, Džezkazgano ir Balchašo apylinkėse. Iš pradžių visi atskrido į Kazachstano sostinę Astaną, iš čia atkeliau į Karagandą. Karagandoje lietuvių pasiskirstė į dvi grupes: viena traukiniu išvyko į Džezkazganą, kita mikroautobusu patraukė į Balchašą.

Politinių kalinių atmintyje išlikę faktai iš šio 1939 metais įsteigto Džezkazgano griežtojo režimo lagerio yra gana iškalbingi. Buvo galima per metus parašyti namiškiams rusų kalba tik du laiškus, kurie cenzūros perskaityti kartais pasiekdavo Lietuvą. Per pietus ten gaudavo taip vadinosios sriubos, nemalonai žuvimi dvokiančios, atstumiančios, kartais ir sunkiai praryjamos košės. Reikėjo sunkiai dirbtį, lagerio vadovybė su žmonėmis nesiskaitė.

Prie didžiausio Kazachstano Balchašo ežero praėjusio amžiaus ketvirtajame dešimtmetyje buvo surasta varrio ir kitų spalvotųjų metalų (molibdeno, volframo) telkinių. Iki 1948 metų čia veikė japonų karų belaisvių stovykla, o 1948 metais iš Komijos lagerių į Balchašą buvo atgabenta apie 500 lietuvių politinių kalinių. Lageriuose taip pat kalėjo ukrainiečiai, čečenai, vokiečiai, lenkai, rusai, estai ir latviai. Buvo Balchašo lageris dabar laikomas kriminaline zona, kur viename iš didžiausių Karagandos srityje bendrojo režimo kalėjimų kali apie du tūkstančiai kriminalinių kalinių.

1954 metų gegužės 16-ąją Steplago skyriuje, Kengyre, vyko politinių kalinių maištas, trukęs 40 dienų. Tuo metu lageryje buvo apie septyni tūkstančiai kalinių, tarp jų politiniai kalinių – 2407

Susitikimo su ekspedicijos „Misija Sibiras'18“ dalyviais akimirka Kauno miesto Vinco Kudirkos viešojoje bibliotekoje

Sveikiname

Ypač garbingo 100-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname ilgametę Klaipėdos PKT sąjungos narę, buvusią tremtinę **Marijoną GRICIENĘ**.

Dékojame už indėlį vystant mūsų organizacijos veiklą. Linkime geros sveikatos, šviesių ir laimingų gyvenimo metų ir Aukščiausiojo palaimos.

Klaipėdos PKT sąjunga

Garbingo 80-ojo gimtadienio proga sveikiname aktyvų LPKTS Rokiškio filialo narį **Alfoną MASĮ** ir linkime:

*Tegu garbingas jubiliejas
Naujų jėgų širdy pasės
Ir pakylés lyg laisvés vėjas
Ieškot gyvenimo žvaigždės...*

LPKTS Rokiškio filialas

Padėka

Dékojame paaukojusiems Partizanų alėjos Kaune įrengimui:
Albinai Kairienei – 50 eurų

Visus geros valios žmones kviečiame aukoti Partizanų alėjos Kauno senosiose kapinėse statybai. Aukojamas lėšas prašome pervesti į Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos sąskaitą LT537044060008103591, AB „SEB bankas“, banko kodas 70440. Daugiau informacijos www.partizanualeja.lt.

Dékojame už Jūsų gerumą!
LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė

moterys ir apie 3190 vyrų (iš jų 69 procenctai buvo vakarų ukrainiečiai ir pabalstjiečiai) ir 1400 kriminalinių kalinių.

„Misija Sibiras 18“ dalyviai sakė, kad ekspedicijos dalyviai sugebėjo įrodinti, jog Lietuvos istorijos dalis slypi ne vien Sibire, bet ir kitose šalyse. Per vienuolika ekspedicijos dienų Kazachstane komanda iššukavo 16 bendrų miestų kapinių, kuriose, skaitydami antkapių užrašus, ieškojo lietuviškų pavardžių ir užrašų. Jiems pavyko surasti, inventorizuoti ir sutvarkyti beveik 200 lietuvių kapų.

Ekspedicijos metu komandai dar parvko sutikti buvusių politinių kalinių vaikų, anūkų ir proanūkų. Vienas iš jų – Vladas Račkaitis, tebekalbėjo lietuviškai, nors Lietuvoje yra buvęs tik kartą prieš 30 metų. Surado ir pranešė giminėms į Lietuvą apie surastą politinio kalinio Prano Perevičiaus kapą, Prano Vitkausko palaidojimovietą Saranėje... Bėdata, kad dauguma kapinių politiniams kaliniams buvo įrengta šlapiose vietovėse, kur niekas neauga, arba jos slėpėsi jau medžių apaugsiose teritorijose. Tad kapeliai jau labai sunykę, užželę ar suniokoti dėl ūkinėse veiklos.

Ne mažiau svarbus darbas buvo memorialų tvarkymas. Buvusiose lagerių teritorijose lietuvių ir kitų tautų atstovai buvo laidojami masinėse kapavietėse, todėl atskirų kapų čia nėra. „Misija Sibiras 18“ sutvarkė esamus arba pastatė naujus memorialus net keturiose vietose: Rudnike, Balchaše, Rytiniame Kounrade bei Mamočkino (Mamyčių) kapinėse. Kazachstane iškilo šeši nauji lietuviški kryžiai, vienas iš jų buvo pagamintas ir perduotas ekspedicijai Karagandos lietuvių bendruomenės. Aukščiausias iškilo Saranėje, šalia dviejų partizanų kapų – pastatyta kryžius siekė net 4,8 metro. Ekspedicijos dalyviai prie pastatyti kryžių sugiedodavo tautinę giesmę, pasimels-

davo. Vokiečių kapai, iš paniekos jų načiai, buvo išdeginti...

Mamočkino kapinėse buvo laidojami politinių kalinių ir tremtinių vaikai. Sovietinis režimas buvo negailestingas: nelaisvėje gimusį vaiką iš motinos atimdavo, kai tas dar nemokėjo gimtosios kalbos, tad jų atmintyje tėvų paveikslai neišlikdavo. Tokiam vaikui keisda vo tapatybę: suteikdavo rusišką vardą ir pavardę, paskui įvaikindavo rusų šeimose ar įkurdavo juos internatuose. Ir tada lagerių motinos ēmėsi baisių dalykų: jos žalodavo vaikus, kad tiems išliktu kūne tik joms žinomi randai, pagal kuriuos vėliau tų vaikų ir ieškojo...

Ekspedicijos dalyviai kelionėje rasi dienoraštį, kuriame ne tik apraše įvykius ir nutikimus, bet išsakė jų vydomai veiklai sentencijas. Štai viena iš jų: „Mylėkime pabaigas, nes jos yra ir pradžios“ (Karolis).

Politinių kalinių ir tremtinių atminimo jamžinimas nesibaigia ekspedicijomis. Svarbu, kad šių unikalų ekspedicijų kilnojamosios parodos keiliauja po visą Lietuvą. Jos aplankė vienius didžiuosius Lietuvos miestus bei miestelius. Projekto parodų išskirtinumas – po nuotraukomis pateikiamais dalyvių Sibire rašytų dienoraščių ištraukos. Jos taip pat eksponuotos LR Seime, LR užsienio reikalų ministerijoje, dviejuose šimtuose Lietuvos mokyklų, penkiose Lietuvos Respublikos ambasadose užsienyje (Dubline, Londone, Minske, Romoje, Stokholme), LR generaliniame konsulate Sankt Peterburge, Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos galerijoje ir kitur. Sukurti septyni „Misija Sibiras“ dokumentiniai filmai pagal projekto ekspedicijų lankytas Sibiro vietoves. Šios ekspedicijos į Kazachstaną vaizdų kelionė po Lietuvą dar tik prasidėda.

Arvydas SADAUSKAS

2018 m. rugsėjo 28 d.

Tremtinys

Nr. 36 (1298)

5

Už poliarinio rato

Tęsinys.

Pradžia Nr. 35 (1297)

Perpildytose vagonuose vežė ilgai, po to baržomis plukdė Angaros upe iki Lenos upės. Akyse retėjo miškai, plaukė nesvetingų upių bangos, mirtimi padvelkė rūstus, šaltas vandenynas. Ne simatė jokios gyvenvietės, visur tikvanduo ir vanduo. Lenos žiotys, Laptevų jūra. Rugpjūtis, o šaltis – kaip vėlyvą rudenį. Sustojome prie negyvenamos salos. Nei namų, nei jurtų, nei medžių, nei krūmų – vien amžino išalo žemė, tundra, padengta samanų sluoksniu. Išsilainimo vietoje buvo įkalta kažkokios ekspedicijos lentelė su užrašu „p. Trofimovsk“. Ten liepė pasilikti seneliams, vaikams ir saujelei vyru. Niekur nedingsi. Žmonės pradėjo judėti, iškrovė iš baržos lentes, plytas, ir garlaivis nuplaukė.

Artinosi žiema. Saloje sutikome atvežtų suomių, estų. Dauguma jų iškrito kaip lapai. Lietuviai buvo atsparesni, ištvermingesni, pradėjo statyti žemines, barakus, ruoštis žiemai. Pakėlė akis į dangų meldėsi. Tai sielvarto akys, pilnos baimės, nežinomybės, skausmo, bet kartu ir vilties. „Neapleisk mūsų, Viešpatie, Marija“, – meldėsi moterys, vaikai, vyrai. Čekistai tik šaipėsi, sakydavo: „Ne i poilsio namus atvežemus, faštai lietuviai, atvežem, kad čia pastiuptumėt“, – ir palydėdavo keiksmais. Surinkę jaunesnius vyrus, net paauglius, išvežė į kitą salą žvejoti. Likę žmonės statė barakus, kiekvienai šeimai buvo skirta po pusmetrį gultų. Gultai – toks guolio pavadinimas. Viskas greit aplėdėjo, lubos, sienos, grindys atrodė kaip ledinis kapas, miegant prie sienų prišaldavo plaukai. Lapkričio mėnesį prasidėjo poliarinė naktis, žmonės ėmė sirgti skorbutu – liga, kai krenta dantys, kraujuoja dantenos. Gyventojus užpuolė ne tik įvairios ligos ir šaltis, bet ir blakės, utélės. Viša tai pakarto daugelį žmonių. Mirusiųjų kūnams palaidoti krito duobeles amžino išalo žemėje, jei tada nebuvaisi šiaurės Sibiro žiema.

Saloje buvo ir vietinių – evenkų, kurie vertėsi žvejyba ir poliarinių lapių medžiokle. Jie būtų galėję padėti mums, „spec. perselencams“ (speciaiems perkeltiesiems – rusiškai), bet

vietiniai viršininkai neleido, išsakydami, kad mus atvežė sunaikinti, todėl jokios pagalbos nesuteikt...
Trokimovskas – mirties sala

Lietuviai dirbo įvairiausius, suniausius ir mažai apmokamus darbus. Už 8–10 kilometrų reikėdavo ieškoti rastų. Jei pasisekdavo, aplėdėjusius rastus moterys, iškinkiusios į virvinius pavalkus, tempė į Trofimovską viršininkų butų apkūrenimui. Tremtiniam buvo draudžiama pasiūpti bent kokį rastigali, sargybiniai tyčiodavosi iš mūsų, kaip išmanydami. Nuo bado žmonės ėmė tinti, nepavilkdavo kojų, paskui imdavo viduriuoti ir mirdavo. Taip žuvo daugelis žmonių, tarp jų buvo ir lietuvių.

Gyvenimas buvo rūstus ir negailetingas. Žinoma, kad 1942 metais 2795 tremtiniai iš Altajaus buvo nugabenti į Jakutijos šiaurę, prie Laptevų jūros, ir įkurdinti Lenos deltos salose. Si nyki ir gyventi netinkama žemė daugeliui tapo pirmaisiais vaikystės prisiminimais. Ta žiema Trofimovske buvo itin žiauri, kūnų vis daugėjo, jiems išvežti prieikė net kelių brigadų. Nusilpę, išbadėjė tremtiniai rišdavo prie mirusiuų kojų virves ir taip juos traukdavo iš barako, lauke kraudavo kaip malkas – amžino išalo žemėje nebuvo kaip iškasti duobės. Pavasarį žmonių kūnus po taigą išnešiodavo baltojių meškos, daug jų priglaudė Laptevų jūra. Pačią pirmąją žiemą Trofimovsko gyvenvietėje neliko trečdailio tremtinų iš Lietuvos.

Tremtinė Dalia Grinkevičiutė taip liudijo tuos įvykius. „Nuo 1942 metų gruodžio mirusiesiems išvežti prisireikė jau dviejų brigadų. Jose dirbo po keturis žmones: Malvina Abromaitienė – mokytojo iš Merkinės žmona, Albina Marcinkovičienė, Petruskas – mokytojas iš Šiaulių, Duidulienė – Lietuvos armijos pulkininko žmona, Jonas Abromaitis – mokytojas, Steponas Vitkevičius – iš Šiaulių (mirė nuo bado), Teofilija Tamulėnienė, Tamulevičius – Lietuvos armijos kapitonas iš Marijampolės, Tautvaišienė – švedė (1956–1957 metais išvyko į Švediją). Vežėjai patys buvo išbadėjė ir silpni, tad, pri-

Trokimovskas, 1942 metų vasara

rišę prie kojų virvę, išbarako kūnų vilkdvavo bendromis pastangomis. Paskui mirusiuosius guldydavo ant rogučių į iškinkę nuveždavo už kelių šimtų metrų nuo barako. Ten juos suversdavo į bendrą krūvą. Ant aplėdėjusių sienų likdavo prišalę velionių plaukai.“

Slinko metai, mirtingumas didėjo. 1942–1943 metais saloje mirė kas trečias tremtinys. Likusius išvežiodavo žvejoti į kitas salas. Poliarinės vasaros metu, kai šviesus ir dieną, ir naktį, žmonės dirbdavo sumaišydami dieną su naktimi, jų sveikata dar labiau silpo, atsirado daug nedarbingų, tačiau gydymu niekas nesirūpinė. Išgyvensi – gerai, jei ne – mirk. Taip sakydavo čekistai. Žmonės dirbdavo vos pavilkdamis kojas.

Sako, kad Trofimovsko saloje 1942–1943 metų žiemą mirtingumas buvo didesnis negu vokiečių apsuptyme Leningrade. Čia mirė kas antras tremtinys, nutremtas be teismo, be tardymo ir be kaltės. Baranauskų šeši asmenų šeima išmirė visa. Iš Augustino šeimos septynių asmenų išliko vienas berniukas. Žygelio keturių asmenų šeima išmirė visa. Gedionio septynių asmenų šeimos išliko tik motina. Šiurkaus – iš penkių asmenų išliko tik berniukas. Iš Markevičiaus septynių asmenų išliko motina ir dukterė, ir taip toliau. Vidoklierienė po sunaus – pianisto mirties eidavo kas dieną prie kūnų stirtos, bet vieną dieną nebegrįžo – sušalo ten pati.

Lietuva – kaip pasaka

Mes su broliu Romu susigaudė guldavome ant gultų ir laukdavome po sunkių darbų sugrižtančių tėvelių, džiaugdamiesi, kad dar esame gyvi. Vidiuryje barako stovėjo „buržuika“ (iš statinės pagaminta krosnelė), ant ku-

rios mamos savo vaikams kepavovo „lepišokas“ (tokie paplotėliai). Laukdvavome sustojo eilutėje, kol mama padalindavo šeimai tik skurdų duonos davinį, o kitą dieną – vėl didžiausias rūpestis, kaip išgyventi... Vargo, skurdo, badavo žmonės, bet meldėsi ir tikėjo, kad Dievas jų neapleis. Mama vis klausdavo tėvelio: „Kaziuk, kada sočiai duonos pavalgysim, ką?“ Tėvelis vis ramindavo, sakydamas: „Valgysim, Birute, valgysim, turėk vilti“. Mes buvom laimingi, kad turėjom tėvelį. Vakarais visi susigaudė ant gultų klausydavome, kaip tėveliai mums pasakoja apie Lietuvą apie jos sodus, darželius, laukus, miestus, apie saulutę, žmones. Mums tada atrodė, kad Lietuva – tai pasaka, nes juk nieko iš savo kūdikystės neatsiminiau.

Žmonės dirbo „Rybžovode“ (žvejų artelėje) su lozungu „Vsia rabota – frontu“ (visas darbas frontui – rusiškai). Tremtiniai leido po ledų tinklus, prieš tai iškirsdavo daugybę ekecių. Po kurio laiko ištraukti tinklą ir išnarplioti žuvį reikėjo nuogomis rankomis, o šaltis minus 50–60 laipsnių. Tačiau dirbtai reikėjo. Ir dirbo jie alkani, utėlėti, sušalė. Juk lietuvių – ištvermingi.

Dabar, kiek žinau, Trofimovsko saloje tuščiai ir negyvenama. Laptevų jūros bangos audrų metu daužosi į krantą ir ardo mūsų kančių salą...

Bėgo metai. 1949 metais paskutinius tremtinius išvežė žvejoti į kitas salas. Bangos pradėjo grauti broliskų kapų kraštą, jis pradėjo išti. Visus kūnus pasiglemžė Laptevų jūra. Ir visa tai toje pragaro saloje reikėjo išgyventi ir mumis, ir mūsų tėvams.

(Bus daugiau)
Spaudai paruošė Stanislovas ABROMAVIČIUS

Tremties vagonėlis Rumšiškės lietuvių liaudies buities muziejuje.
Jonas Markauskas – kairėje

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“

Prenumerata priimama bet kuriame „Lietuvos pašto“, „Pay Post“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką, paskambinius informacijos tel. 8 700 55 400,

internetu www.prenumeruok.lt.

Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį.

Prenumeratos indeksas 0117. Kaina:

1 mėn. – 2,45, 3 mėn. – 7,34 euro.

Aleksandras Grybinas-Faustas

Mūsų kraštas turtingas didžiaviriu, o vienas jų – Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio tarybos Vasario 16-osios Deklaracijos signataras, Tauro partizanų apygardos vadas Aleksandras Grybinas-Faustas, kurio 70-ąsias žūties metines minime rugsėjo 28-ają. Tai vienas garbingiausiu mūsų krašto Laisvės kovotojų ir kartu vienas paslaptinės, mat jo byla KGB archyvuose neįšlikusi, priešas gyvo jo nesučiupo, tad ir tardymo protokolų nėra (nors šie dažnai būdavo klastojami, tad jais remtis vargu, ar būtų galima), prisiminimui ar die-noraščių nepaliko, taigi čia esantis paveikslas sudėtas iš skirtingų šaltinių – jo pasirašytų partizanų dokumentų, kitų kovotojų ir giminių prisiminimų.

Aleksandras Grybinas-Faustas gimė 1920 metų rugsėji (tiksliai data nežinoma, manoma, jog 20 diena, pateikiamas skirtinges dienos ir net mėnesiai) Šakių apskrities Lukšių miestelyje mokytoju šeimoje. Jo tėvas – Antanas Grybinas nuo 1918 metų buvo Lukšių pradžios mokyklos vedėjas, prieš tai baigęs Veiverių mokytojų seminariją, o mama Ona – Gražiškių pradinės mokyklos vedėja. Aleksandras, arba, kaip jį vėlyje artimieji vadindavo, Olius, turėjo du brolius – Vytautą Juozą bei Zigmą ir dvi seseris – Sofiją ir Stanislovą.

Besimokydamas Šakių „Žiburio“ gimnazijoje, Olius garsėjo kaip puikus sportininkas, dalyvaudavo įvairiose varžybose: krepšinio, lengvosios atletikos, ilgų distancijų bėgimo. Kaip prisiminimuose rašo sesuo Sofija: „Jis mėgo juokauti, ypač su merginomis, galėjo dainuoti dainą ir pasigrožėdamas sakydavo, jog tai „mano daina“. O dainuoti jis mėgo, mėgo deklamuoti ir žaisti krepšinių. Lukšių organizuodavo jaunimo vakarėlius. Buvo žmonių mėgiamas, nes buvo linksmas, atviros širdies“. Tačiau sesuo mena ir draugus, vėliau tapusius priešais: „Mūsų Olius buvo labai draugiškas, neskirstė žmonių pagal padėtį visuomenėje. Eidavo pas savo draugų tėvus į talkas, mėždavo mėšlą, šienaudavo, kirsavo rugius. Ten susidurdavo ir su tam darbui samdytais savo bendraamžiais, būsimais stribais. Kartu dirbdavo, kartu valgydavo, kartu švēsdavo darbo pabaigtuvės. O paskui tų pačių „draugų“ – stribų buvo gaudomas...“

Vėliau Aleksandras išstojo į Marijampolės mokytojų seminariją, kurią baigė 1941 metais. Mokydamasis šoko miesto balete, vaidino teatre ir žaidė seminarijos krepšinio rinktinėje. Soviečiams pirmą kartą okupavus kraštą, netrukus buvo suimtas NKVD, nes platinio pogrindžio spaudą, dalijosi laisvės idėjomis. Kalėjime buvo tardomas ir kankinamas penkias savaites. Paleidę iš kalėjimo enkavėdistai reikalavo keilis kartus per savaitę susitikti, mat kančinimų metu buvo išgavę jopažadą seksti ir išdavinėti savo bendradarbius, pogrindžio veikėjus. Olius pradžioje manė sugebėsiąs apgauti NKVD, tačiau supratęs, jog tai ne jo jėgoms, ēmė slapstytis, taip sulaukdamas karo pradžios. Vėliau kameros draugai, kartu kalėjė Marijampolės kalėjime, paliudi, kokiais metodais iš suimtų buvo išgaunami pasižadėjimai tapti NKVD

informatoriais. Netrukus tie pasižadėjimai buvo sunaikinti.

Aleksandras pradėjo dirbtį mokytoju Liudvinavo pradžios mokykloje, po metų persikėlė gavęs kūno kultūros mokytojo darbą Kalvarijos progimnazijoje. Tačiau namų trauka buvo stipri, ir sužinojęs, kad Zyplių žemesniasi jai žemės ūkio mokyklai, esančiai netoli téviškės, reikiama muzikos, lietuvių kalbos, matematikos ir kūno kultūros mokytojo, nutarė vėl keisti darbo vietą. Ši kartu su broliu Olius pradėjo dirbtį matematikos ir kūno kultūros, o jo jauniausiasis brolis Zigmantas – lietuvių kalbos ir muzikos mokytoju. Beje, abi seserys, taip pat buvo pedagogės, tik vyriausiasis brolis Vytautas Juozas, baigęs karos mokslus, vėliau pasirinko mediko kelią.

Olius buvo aktyvus ir mokantis suburti žmones, tad mokykloje suorganizavo teatro mėgėjus ir Lukšių pastatė spektaklį – J. Grušo „Atžalynas“, kuriame pats vaidino, dar besimokydamas Marijampolėje. Spektaklis žiūrovų buvo gerai įvertintas ir sulaukta pasiūlymų pastatyti rodyti kituose miesteliuose, tačiau Olius buvo susitelkęs į mokinių lavinimą, o ne gastos.

Tuo metu Marijampolėje buvo atidaryta P. Plechavičiaus Vietinės rinktinės karo mokykla, į kurią išstojo ir jaunesniesi Grybinų sūnūs, bet netrukus generolas P. Plechavičius, apsilankęs mokykloje, išsakė jos auklėtiniam išsiškirstyti, nes vokiečiai planavo kariūnus panaudoti Rytų fronte, ir broliai grižo į téviškę.

1944-ųjų vasarą, prieš pat atidundant frontui, Olius su broliu Zigmumi, pusbroliu Juozu bei dar keliais draugais per Rytprūsius patraukė į Vokietijos gilumą, kur teko statyti fiktyvius aerodromus, kurie kliaidindavo rusų karo lakūnus. Brolis Zigmantas buvo sužeistas ir pateko į ligoninę.

Tuo metu karas baigėsi. Olius norėjo pereiti per upę į amerikiečių zoną, bet tiltą per Elbę jau buvo užémę čekų partizanai ir jo nepraleido. Ir čia jis pateko į rusų rankas, tačiau netrukus grižo pas tėvus į Karcrūdę. Nėra žinių, kaip jam pavyko grįžti ir nebūti išsiuystam tremtin, tikriausiai pabėgo, mat grįžus turėjo slapstytis.

Iš sesers Sofijos prisiminimų: „Tai gi, Olius grįžo į Karcrūdę. Kurį laiką slapstėsi. Pas tévelį į Karcrūdę megda-vo ateiti NKVD karininkai – rusai. Tévelis gerai mokėjo rusų kalbą, tai jiems įdomu būdavo pasišnekėti. Niekada ne-pavyko jiems Oliaus užtikti: spėdavo pasislėpti. Taip ilgai téstis negalėjo. Tévelis patarė man nuvesti Olių į Lukšių saugumą, kaip grįžus, bet kaip irodysti, kur iki šiol buvo. Juk ir nuo grįžimo praėjo pusė metų. Be to, jo charakteriu! Savo prieškumo jis jokiu būdu nepajėgė paslėpti. Bet išėjome. Paėjus galiuką, aš jam ir sakau: „Nieko gero iš to nešeis. Jie vers tave dirbtai tai, ko tu jokiu būdu negalési, tau sąžinė neleis. Ir vis tiek įklūsi“. O jis man atsakė: „Ir aš taip manau“. Ir mudu grįžom. Kai kitą kartą iš Lukšių grįžau į Karcrūdę, jo jau nebuvो. Atejė iš miško partizanai jų buvo išsivedę. Tai buvo 1946 metai.“ Aleksandras Grybinas-Faustas tapo Tauro apygardos Stirnos rinktinės Lapsės kuopos partizanu.

LLKS Tauro apygardos dokumentuose partizanas Faustas minimas nuo 1946 metų – savo partizaninės veiklos pradžios. Žalgirio rinktinės vado Jurgo Ilgūno-Šarūno 1946 metų liepos 10 dienos įsakyme Nr. 2 rašoma: „55 kuo-pos kovotojui Faustui už gegužės 24 dieną Karcrūdės rajone greitai ir drąsus ugnies iš kulkosvaidžio atidengimą į puolančius enkavėdistus, dėl ko be nuostolių planingai atsitraukė grupė partizanų, reiškiant tarnybinę padėką“. Šia-me įsakyme skelbiama, jog nuo birželio 12 dienos Žalgirio rinktinės vado adjutantu skiriamas laisvas kovotojas Faustas, o po metų jis tapo žvalgybos skyriaus viršininku.

Meniškos sielos, bet tvirtos nuomones A. Grybinas sunkiai taikėsi prie griežtų karinių statutų, kuriuos miško broliai buvo įdiegę Lietuvos kariuomenės pavyzdžiu. Tą pastebėjus vadovybei, Faustas sulaukė nuobaudų, tad iš rinktinės vado adjutanto buvo sugrąžintas atgal prie eilinio kovotojo statuso. Bet tvirta valia ir laisvės troškimas nugalėjo – Aleksandras tapo santūresnis ir uždaresnis, bet daina iš jo lūpų niekados nedingo. Dažnai niūniuodavo pamėgtą „Neišeik, neišeik tu iš sodžiaus...“, o prie „Brolių sakalų dainos“ visados pridėdavo: „Cia mano daina“. Ar tai tikrai jo dainos – žinių nėra.

1947 metų rudenį A. Grybinas-Faustas tapo rinktinės Spaudos ir informacijos skyriaus viršininku. 1948 metais gegužės 5 dieną Žalgirio rinktinės vado Viktoro Vitkausko-Saidoko įsakymu Nr. 18, „Žalgirio rinktinės štabo Spaudos-informacijos skyriaus viršininką Faustą iš einamų pareigų atleidžiu ir tolimesnei tarnybbai skiriū Žalgirio rinktinės štabo viršininku nuo šios dienos“, o nuo 1948 metų spalio 8 dienos, žuvus Tauro apygardos vadui J. Aleščikui-Rymantui, Aleksandras Grybinas-Faustas pradėjo eiti Tauro apygardos vado pareigas. Faustas buvo penktasis Tauro apygardos vadas ir pirmas civilis éjes šias pareigas. Tauraus būdo, zanavykiško orumo ir sumanumo dėka Faustas buvo įgijęs didelį partizanų vadovybės ir kovotojų pasitikėjimą. Tačiau tai buvo itin sunkus metas Tauro apygardos partizanams: žuvo daug vadų, visi BDPS (Bendro demokratinio pasipriešinimo sąjūdis – Lietuvos partizanų karines formuotes jungianti karinė ginkluotojo pasipriešinimo struktūra) prezidiumo nariai.

1948 metų lapkritį A. Grybinas-Faustas drauge su A. Ramanauskui-Vanagu iškeliau į partizanų vadų suvažiavimą. 1949 metų pradžioje jie pasiekė Vakarų Lietuvos sritis partizanų veikimo teritoriją ir susisiekė su ten buvusiu atkurto BDPS Prezidiumo pirmininku Jonu Žemaičiū-Vytautu. 1949 metų vasario 2–22 dienomis A. Grybinas-Faustas, kaip Tauro apygardos atstovas, dalyvavo visos Lietuvos partizanų vadų suvažiavime Minaičiuose (Radviliškio r.), kuriame buvo įkurtas Lietuvos laisvės kovos sąjūdis (LLKS), kartu su kita partizanų vadais pasirašė LLKS tarybos Vasario 16 dienos Deklaraciją ir priėmė svarbiausius naujosios organizacijos dokumentus. 1949 metų vasario 16-osios LLKS

vadovybės pasirašytoje Deklaracijoje teigama: „LLKS taryba, prisidėdama prie kitų tautų pastangų sukurti pasaulio teisingumu ir laisve pagrįstą pastovią taiką, besiremiančią pilnutiniu įgvendinimu tikrosios demokratijos principų, išplaukiančių iš krikščioniškosios moralės supratimo ir paskelbtų Atlanto Chartijoje, Keturiose Laisvėse, 12-oje Prezidento Trumeno Punktų, Žmogaus teisių Deklaracijoje ir kitose teisingumo ir laisvės Deklaracijose, prašo visą demokratinį pasauli pagalbos savo tikslams įgvendinti“.

1999 metų sausio 12 dieną LR Seimas, įvertindamas LLKS tarybos 1949 metų vasario 16 dienos Deklaracijos reikšmę Lietuvos valstybės tēstimui, priėmė LR įstatymą dėl LLKS tarybos 1949 metų vasario 16 dienos Deklaracijos, nustatydamas šio dokumento statusą Lietuvos Respublikos teisės sistemoje – pripažinojį kaip Lietuvos valstybės tēstimui reikšmingą teisės aktą. 2010 metais Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio tarybos Deklaracija pasirašiusiems aštuoniems partizanams suteiktas signatarų statusas.

Deklaracijoje Fausto parašas yra antrasis po LLKS tarybos Prezidiumo pirmininko Jono Žemaičio-Vytauto, 2009 metų kovo 11 dieną Seimo priapžintu Lietuvos valstybės vadovu, faktiškai vykdžiusiu Lietuvos Respublikos Prezidento pareigas SSRS okupacijos metais.

Tą pačią dieną LLKS tarybos aktu Nr. 4 A. Grybinui-Faustui suteiktas partizanų kapitono laipsnis, o aktu Nr. 8 jis apdovanotas 2-ojo laipsnio Laisvės kovos kryžiumi (su kardais).

1949 metų kovo pabaigoje, grįžęs iš Lietuvos partizanų vadų suvažiavimo (kol jo nebuvó, pareigas laikinai ėjo V. Vitkauskas-Saidokas), A. Grybinas pakeitė Tauro apygardos organizacinių struktūrų: rinktinės kuopas iš būrius pertvarė į tėvūnijas, pakeitė ir vidaus valdymo struktūras. Po reformų Tauro apygardoje liko trys rinktinės – Žalgirio, Vytauto ir Geležinio Vilko, o Kęstučio ir Birutės rinktinės buvo išformuotos dėl sumažėjusio kovotojų skaičiaus.

Tauro apygardos ketverių metų su-kaktai paminėti 1949 metų rugpjūčio 15 dienos įsakymo Nr. 18 preambulėje A. Grybinui-Faustas rašė: „Kovos broliai ir sesės.

(keliamas į 7 psl.)

2018 m. rugsėjo 28 d.

Tremtinys

Nr. 36 (1298)

7

Aleksandras Grybinas-Faustas

(atkelta iš 6 psl.)

Prieš ketverius metus, rugpjūčio 15 dieną, buvo sujungti atskirai veikiantieji partizanų organizaciniai vienetai, būriai, kuopos, rinktinės ir suorganizuota Tauro apygarda. Jau ketveri metai, kai Tauro apygardos vyrai pėtys į petį tvirtu, drąsiu ir ryžtingu žingsniu žengia Laisvės kovų keliu, nepaisydami nei sunkiausių gyvenimo sąlygų, pavojų, nei okupantų persekojimų, nebijdami mirties paaukojo savo jaunas gyvybę tam, kad irodytu pasauliui, jog lietuvis geriau mirs, bet nevergaus, kad Laisvės kovų kelias yra šventas jų tikslas dėl laisvo, garbingo Lietuvos ir visos žmonijos gyvenimo. Siam kilniam tikslui iškovoti per šiuos ketverius metus daug pralieta brangaus mūsų brolių partizanų ir jų vadų krauso, daug sesių ryšininkų, kovos bičiulių, rėmėjų ir tauriausiu lietuvių vargsta arba badauja tolomojo Sibiro taigose.

„Tačiau, nors ir kaulai trūnytų po velėna, atminimas tarp žmonių nežus tų, kurie savo gyvenimu nugalėjo mirtį“, o pasiryžimas ir tesėjimas, taip ilgai užsitempusios kovos, jau

šiandien Tave padaro Tautos Didvyriu. Šios Tauro apygardos įsikūrimo šventės proga sveikinu visus organizacinių vienetų vadus ir kovotojus, dėkoju visiems už sąžiningą, stropą ir nenuilstamą darbą mūsų mylimos Tėvynės Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės atkūrimui ir linkiu tesėti pradėtą žygį, kad niekuomet nebūtumusgėda ir nenusikalstume tiems, kurie, nepaisydami net šlykšiausio savęs išniekinimo, neleido išniekinti savo tautos, kurie savo mirtimi įamžino šios Laisvės kovos didingumą“.

Tai buvo paskutinis LLKS Tauro apygardos vado A.Grybino-Fausto įsakymas. 1949 metų rugsėjo 28-osios naktį A.Grybinas-Faustas, grįždamas iš Dainavos apygardos ir lydimas dviejų Dzūkijos partizanų, Šakių apskrityje, Šunkarių miško palaukėje, prie Vilnišių kaimo, pateko į pasalą ir persusišaudymą buvo sunkiai sužeistas. Palydai pabėgus ir likus vienam netoli nuo savo slėptuvės, pavyko pasiekti netoli esantį savo bunkerį. A. Grybinas per naktį naikino iš A. Ramanausko-Vanago gau-

tus dokumentus. Sunaikinęs dokumentus ir nesulaukęs pagalbos, paryčiais nusišovė. Jo palaikai buvo numesti ant grindinio Jankuose. Kūną atpažinti atvežė tėvams į Karčrūdę. Tėvas pažino, bet neišsidavė, o mama ne. Vėliau kūnas atpažinti buvo nuvežtas į Lukšių, o iš Lukšių – į Šakius. Saugumo patalpose tuo metu buvo kalinama Oliaus ryšininkė Zosė Kliuskaite-Ragaliauskienė iš Tubelių kaimo, Lukšių valsčiaus. Atpažinimo procedūrų neišvengė ir ji. Ir net kelis kartus. Naktį Oliaus kūnas dar buvo su karine uniforma, o ryte jau buvo išrengtas iki baltinių, basas ir priremtas prie sienos.

Aleksandro Grybino-Fausto palaidojimo vieta nežinoma. Nepriklausomos Lietuvos nesulaukė nė vienas partizanas, pasirašės Deklaraciją.

1998 metų gegužės 19 dieną Lietuvos Respublikos Prezidento dekretu Aleksandru Grybinui-Faustui suteiktas Vyčio Kryžiaus 2-ojo laipsnio ordinis (po mirties), 2010-aisiais – signataro statusas.

Rasa DUOBAITĖ-BUMBULIENĖ

ŽYGIS TAURO APYGARDOS
ŽALGIRIO RINKTINĖS PARTIZANŲ TAKAIS

Rugsėjo 29 d. (šeštadienį) 10 val. šv. Mišios Griškabūdžio Kristaus atsimainymo bažnyčioje.

11 val. žygio pradžia. Maršutas:
Memorialas prie Griškabūdžio NKVD-NVD-MGB būstinės, Aleksandro Grybino-Fausto bunkeris ir žūties vieta, Lukšių tremties memorialas ir paminklai, atminimo vietas prie Šakių videntiekio bokšto.

Nuo 14 val. popietė Šakių J. Lingio parke:
kareiviška košė, dainos, parodos, bendravimas su buvusiais tremtiniais, partizanais, susitikimas su „Misija Sibiras“ dalyviais.

Maršuto ilgis ~40 km.
Tai ne pėsciuju žygis, tad laukiami įvairaus amžiaus ir fizinio pasirengimo istorijos mylėtojai su savo transportu.

Pasiteirauti tel. 8 614 85117, 8 686 94569

Žygį organizuoja:

Šakių rajono Savivaldybė

Lietuvos didžiojo kunigaikštio Vyčio bendrovių paramos logistikos batalionas

MISIJA
SIBIRAS'18

Rekonstruktorių klubas „Partizanas“

Žygio partneriai:

Ilsėkites ramybėje

Ona Partopaitė-Jankauskienė
1920–2018

Gimė Panevėžio aps. Smilgių valsč. Jasonių k., gausioje ūkininkų šeimoje. 1947 m. su šeima išstrepta į Tomsko sr. Asinavo r. Į Lietuvą grįžo 1958 m. Ištekėjo. Senatvėje apsigyveno Šeduvo senelių namuose.

Palaidotė Radviliškio kapinėse.
Užjaučiame gimines ir artimuosius.

LPKTS Radviliškio filialas

Algerdas Stankūnas
1954–2018

Gimė Irkutsko sr. Zimos r. 1958 m. su tėvais grįžo į Lietuvą. Šeima apsigyveno Radviliškio r. Sidabravo k. Baigė mokslus, išgijo elektriko-santekniko specialybę. Sukūrė šeimą, užaugino du sūnus.

Palaidotė Sidabravo kapinėse.
Užjaučiame sūnus, ju šeimas ir artimuosius.

LPKTS Radviliškio filialas

Elena Žičkuvienė
1927–2018

Gimė Radviliškio r. Prastavonių k. ūkininkų šeimoje. 1948 m. šeima išstrepta į Krasnojarsko kr. Partizansko r. Dirbo įvairius miško pramonės darbus. Ištekėjo, susilaikė dviejų sūnų. Į Lietuvą grįžo 1956 m., apsigyveno Šeduvoje.

Palaidotė Šeduvo kapinėse.
Užjaučiame sūnus ir artimuosius.

LPKTS Radviliškio filialas

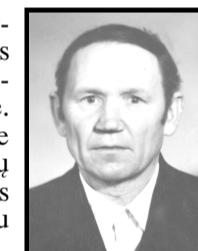
Vytautas Vaitkus
1933–2018

Gimė Tauragės aps. Kvėdarnos valsč. Paskarbiškių k. ūkininkų šeimoje, auginusioje keturis sūnus ir dvi dukteris. 1949 m. šeimą ištrėmė į Irkutsko sr. Dirbo medienos pramonės gamykloje. Į Lietuvą grįžo 1956 m. Apsigyveno giminėje Paskarbiškių k. Sukūrės šeimą, gyveno Jonaičių k., dirbo melioracijos darbus. Užaugino keturis sūnus ir dukterį. Pastaruoju metu Vytautas su žmona gyveno Kvėdarnoje.

Palaidotės Kvėdarnos parapijos kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame vaikus ir vaikaičius, seserį Elvyrą, giminės ir artimuosius.

LPKTS Šilalės filialas

Skelbimai

Spalio 2 d. (antradienį) Lietuvos politinių kalinių ir tremtiniių Vilniaus skyriai malonai kviečia dalyvauti minėjime, skirtame 1951 m. spalio 2–3 d. 67-osioms trėmimo metinėms paminėti. **12 val. šv. Mišios** Vilniaus Šv. apaštalo Pilypo ir Jokūbo bažnyčioje (Lukiškių g. 10). **13 val.** minėjimas ir susikaupimo valandėlė prie paminklo sovietinės okupacijos aukoms atminti Aukų gatvėje.

Spalio 3 d. (trečiadienį) 17.30 val. LPKTS salėje (Laisvės al.39, Kaunas) bus rodomas Agnės Zalanskaitės filmas „Nenugalimas“. Renginys skirtas pagerbti Lietuvos partizanų vadų dim. brg. gen. Adolfą Ramanauską-Vanagą.

Spalio 5 d. (penktadienį) 12 val. LPKTS buveinėje (Laisvės al.39, Kaune) įvyks LPKTS valdybos posėdis. Valdybos narius kviečiame dalyvauti.

Projektus „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ ir „Istorija be „baltų dėmių“ remia

S P A U D O S ,
R A D I O I R
T E L E V I Z I O S
R È M I M O
F O N D A S

Tremtinys
ISSN 2029-509X

www.lpkts.lt

Redaktorė Jolita Navickienė

Redaktei: Audronė Kaminskienė, Vesta Milerienė

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,

Tel. (8 37) 323 204

E-mail: tremtinys.redakcija@gmail.com

Kučiūnų šauliai Martynas Petravičius ir Tarasas Fiodorovas

Lietuvos Nepriklausomybės karo pabaiga ir ypač kovos su lenkais dėl Neutraliosios zonas 1920–1923 metais – vis dar iki galo neatverstas Lietuvos istorijos puslapis.

Lenkų partizanams įsitvirtinės Neutralioje zonoje Pietų Lietuvoje, prieš gyventojus buvo naudojamas smurtas, lietuvių valdžiai ištikimi žmonės verčiami pasirašyti, jog jie nori prisijungti prie Lenkijos, o atsisakiusieji tai daryti baudžiamai kontribucijomis, gyvulių rekvizicijomis ir kitomis prie-monėmis. Vietos gyventojams buvo įsakoma nemokėti Lietuvos valdžiai mo-kescią, neleisti naujokų į kariuomenę, reikalauta įvairiausių duoklių. Nepaklusę lenkams ir lietuvių valdžiai lojalūs žmonės buvo visaip terorizuojami, plėšiamas jų turtas, o neretai žiauriai-siu būdu nužudomi.

Kučiūnų bažnytkaimis yra prie Alnos upės, 2 kilometrai į vakarus nuo Zapsio ežero, 12 kilometrų į rytus nuo Seinų, 6 kilometrai į šiaurės rytus nuo Beržininko, prie pat (1 kilome-tras) buvusios Lietuvos – Lenki-jos administracijos linijos.

1922 metų gruodžio 3-iosios 4 valandą ryte apie 80 lenkų partizanų su kulkosvaidžiu, vadovaujamu karininku, apsirengusiu civiliais drabužiais, užpuolė Kučiūnų bažnytkaimį (Seinų aps.) ir nužudė septynis asmenis: šaulius Martyną Petravičių, Kajetono (19 metų) ir Tarasą Fiodorovą, Terentijaus (19 metų; palaidotas Puodžiškių kaimo sentikių kapinėse), ūkininkus Augustą Launikonį, Adomo (55 metų), Vincią Ramanavičių, Augusto (40 metų), Vincią Sirutį, Antano (27 metų), Juzę Karaliūnienę, Mykolo (28 metų) ir dai-lidę Petrą Kazlauską (29 metų, gyv. Lazdijuose); tris sunkiai sužeidė – Vladą Paciukonį (26 metų), Tamošių Paciukonį (45 metų), Vincią Jakubauską (28 metų), o lengvai sužeistų priskai-čiuota apie 30 asmenų. Užpuolikai iš-plėše valsčiaus raštinę, sunaikino daug valstybės vidaus pasų ir dokumentų. Iši-veržę į kleboniją, sumušė kun. Juozą Galecką, atėmė jo turtą ir išsivarė į Sei-nus, kur ilgai tardė. Plėšikai pagrobė 9 arklius su pakinktais ir vežimais, daug

drabužių, pinigų, vertingų daiktų.

Lietuvos Centriname valstybės ar-chive, Lietuvos šaulių sąjungos fonde, rasti dokumentai, kuriuose rašoma apie šaulių Martyno Petravičiaus ir Taraso Fiodorovo veiklos ir žuvimo aplinkybes:

„Partizanų Martyno Petravičiaus ir Taraso Fiodorovo gyvenimo aprašymai.

Martynas Petravičius gimė 1903 metais, iš tévų Kajetono Petravičiaus ir Viktorijos Peciukonytės, Kučiūnų kaime ir valsčiuje, Seinų apskrityje. Vi-są laiką gyveno Kučiūnuose ir vertesi žemdirbyste. Buvo lankės pradinę mo-kyklą ir mokėjo rašyti, bet mokyklos vi-siškai nebaigės. Nuo 1922 metų įstojo į Šaulių sąjungą, į Kučiūnų būrių ir buvo laikomas šaulių. Vėliau, iki 1922 metų gruodžio 3 dienos, buvo laiko-mas B skyriaus štabo partizanu. Puolus lenkų partizanams 1922 metų gruodžio 3 dieną, buvo nušautas savo tévų pirkioje Kučiūnuose.

Tarasas Fiodorovas gimė 1904 metais Puodžiškių kaime, Kučiūnų (buves Beržininko) valsčiuje, iš ūkininkų té-vų Terentijaus Fiodorovo ir Kristencijos Jegorovos. Prasidėjus Pirmajam pa-sauliniam karui, Tarasas Fiodorovas buvo išvykęs į Rusiją kaip pabėgėlis nuo vokiečių. Visą laiką gyveno Rusijoje, Saratovo mieste ir ten ējo moks-lą, pabaigdamas dvi klases gimnazijoje. Praėjus pasaulinio karo audroms, grijo iš Rusijos 1921 metų rugpjūtį ir ap-sigyveno pas savo brolį Savociejų Fiodorovą, nes tévai mirė Rusijoje. Kai tik sugrįžo, įstojo į Šaulių sąjungos Kučiūnų būrių ir ējo ištikimai šaulio pareigas iki 1922 metų gruodžio 3 dienos. Die-ną apie 8 valandą ryto Tarasas Fiodorovas, išgirdės šaudymą Kučiūnuose, atbėgo su ginklu, bet pateko į lenkų par-tizanų rankas, ir nužudytas Kučiūnuose, ties parapijos bažnyčia. Atvykę gi-minės po mūšio rado Tarasą Fiodoro-vą peršautą per galvą ir krūtinę, nuo jo buvo nurengti viršutiniai drabužiai.

Būrio vadas P. Margevičius.“

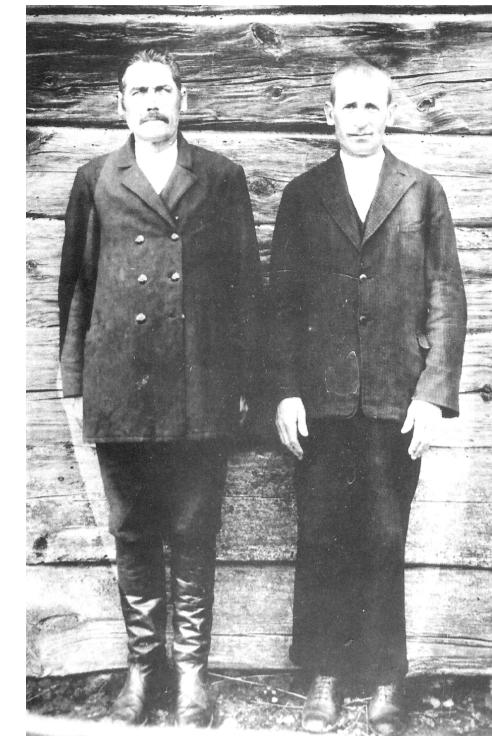
1927 metų liepos 25 dieną Šaulių są-jungos viršininkas kreipėsi į 9-os Sei-nų šaulių rinktinės vadą, prašydamas raštu pateikti informaciją apie Nepriklausomybės kovų metu žuvusių par-

tianų ir šaulių kapų tvarkymą. 1927 metų rugpjūčio 26 dieną 9-os Seinų šau-lių rinktinės vadą vyr. leitenantas Vin-cas Aksomaitis informavo, kad buvu-sios I partizanų grupės eiliniai, 9-os Sei-nų šaulių rinktinės 301 būrio šauliai Martynas Petravičius ir Tarasas Fiodorovas žuvo 1922 metų gruodžio 3 die-ną, lenkų partizanams užpuolus Kučiū-nus. Nurodoma, kad Martynas Petravičius 1922 metų gruodžio 5 dieną pa-laidotas Kučiūnų parapijos kapinėse; kapas aptvertas ir apsodintas gélémis, pastatytas akmeninis paminklas. Tarasas Fiodorovas 1922 metų gruodžio 5 dieną palaidotas Puodžiškių kaimo ka-pinėse; kapas paprastas, paminklo nė-ra, tik uždėtas medinis kryželis. Taip pat nurodoma, kad Kučiūnų kaime gy-vena M. Petravičiaus motina V. Maciu-koniene (ištékėjusi už antro vyro), o Puodžiškių kaime gyvena T. Fiodoro-vo brolis Savascejus Fiodorovas.

1931 metų birželio 24 dieną, minint Šaulių sąjungos dieną, paskelbtas nutarimas „Apdovanoti žuvusius dėl Lietu-vos nepriklausomybės šaulius ir partiza-nus, pasižymėjusius tévynės gynimo ir Šaulių sąjungos kūrimo darbe“. Šaulių žvaigždės ordinai apdovanoti ir Daina-vos krašte žuvę Martynas Petravičius ir Tarasas Fiodorovas (po mirties).

1931 metų liepos 11 dieną išviko Kučiūnų šaulių būrio susirinkimas, da-lyvaujant 9-os Seinų rinktinės vadui kpt. V. Aksomaičiui. „Šaulių žvaigž-dės“ ordinai apdovanoti: žuvusio partizano Martyno Petravičiaus motina Viktorija Maciukoniene ir žuvusio partizano Taraso Fiodorovo brolis Savascejus Fiodorovas. Po rinktinės vado pasveikinimo žodžiu, sugrotas už žuvusius partizanus gedulo maršas.

1934 metų birželio 23 dieną Kučiūnų šaulių kuopos visi būriai minėjo Šau-lių sąjungos 15-os metų sukaktuvės. Po pamaldų bažnytinė procesija su gedulo vėliavomis, šauliai ir žmonės nuvy-ko į kapus pagerbti žuvusiu. Klebo-nas kun. M. Katilius pasakė turiningą kalbą, apibūdindamas žuvusiu nu-pelnus. Būrio valdybos pirmininkas padėjo gėlių vainiką prie žuvusiu ka-po. Kitą dieną buvo pašventinta nauja

Per lenkų partizanų 1922 metų gruodžio 3 dienos užpuolimą sužeisti Kučiūnų kaimo ūkininkai

būrio vėliava.

1936 metų spalį Kučiūnų šaulių bū-rio nariai nusprenė statyti partizanų žuvimovietoje paminklą. Pavesta tuo rū-pintis Kučiūnų šaulių kuopos vadui ats. j. ltn. Kazakevičiui (apie šio paminklo pastatymą duomenų nerasta – aut.)

1938 metais šaulių Martyno Petravičiaus ir Taraso Fiodorovo pavidės įrašyti Kauno karų muziejaus kovo-se už Lietuvos Nepriklausomybė žuvu-siuų kriptoje, marmuro lentoje.

2016 metų birželio 1 dieną Lietuvos šaulio Taraso Fiodorovo kapavietė (Lazdijų rajono Kučiūnų seniūnijos Puodžiškės kaime) įtraukta į Lietuvos Respublikos Kultūros vertybių re-gistrą. Vertingų savybių pobūdis – istorinis ir memorialinis.

Lietuvos šaulio Martyno Petravičiaus kapavietė įlenkų teroro aukų kapai (Lazdijų r., Kučiūnų sen., Kučiūnų k.) 2018 metais numatyta įtraukti į Lietuvos Respublikos Kultūros ver-tybių registrą.

Gintaras LUČINSKAS
Nuotrauka iš Broniaus Kašelionio archyvo

Pašventinome restauruotą paminklą

Rugsėjo 9 dieną Anykščių rajone, Svėdasų seniūnijoje, Vikonių kaimo se-nose kapinaitėse buvo pašventintas res-tauruotas paminklas žuvusiems Žalgirio būrio partizanui Broniui Bražiūnui ir ry-šininkai Zofijai Baronaitei. Paminklo restaurovimo darbais rūpinosi LPKTS Anykščių filialo narys Bronius Tvarkūnas. Renginyje dalyvavo LPKTS Anykščių filialo nariai, žuvusių giminaičiai, Svėdasų bendruomenės nariai, Anykščių rajono savivaldybės meras Kęstutis Tubis, vicemeras Sigutis Obelevičius ir kiti, kuriems brangi pokario istorija.

Pašventinus paminklą vykome į Svē-dasų bažnyčią. Šv. Mišios buvo auk-o-jamos už Žalgirio būrio partizanų vadą Povilą Baroną-Briedį, partizaną Bro-nių Bražiūną, ryšininkę Zofiją Baronai-tę ir už visus Svėdasų krašto partizanus, kovoju-sius ir žuvusių už Lietuvos lais-vę. Apie šio būrio partizanų kovas ir žū-

tis pasakojo filialo narys, istorikas Gintaras Vaičiūnas. Kalbėjo buvęs parti-zanas Jonas Kadžionis-Bėda, Anykščių rajono savivaldybės meras, kiti.

Svėdasų krašto žmonės gerbia savo

krašto partizanus. Svėdasų miestelio

aikštėje pastatytas iškilus paminklas

šio krašto partizanams, kovoju-sius ir

žuvusiems už Lietuvos laisvę.

Svėdasų bibliotekoje veikė paveiks-lų paroda. Paveikslus kūrė ir tapė Vil-

niaus dailės akademijos Kauno filialo

dėstytojas Donatas Inis. Mintis tapyti

Lietuvos partizanų istorinę atmintį kilo

tuomet, kai Donatas, klajodamas po

Šimonijų girią, rado partizanams skirtus

paminklus ir bunkerius. Ši paroda išskir-

tinė. Džiaugiamės, kad partizaninė kova

už Lietuvos laisvę yra įamžinama ne tik

knygose, bet ir paveiksluose.

Liudvika DANIELIENĖ,

LPKTS Anykščių filialo narė

Restauruotas paminklas, skirtas partizanams Broniui Bražiūnui ir ryšininkai Zofijai Baronaitei

